

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

ТИЩЕНКО МАРІЯ ПЕТРІВНА

УДК [330.88]

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СЕКТОР В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичної економії обліково-економічних факультетів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
ГАЛАБУРДА Микола Костянтинович,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», доцент кафедри політичної економії обліково-економічних факультетів

Офіційні опоненти: академік НАН України, доктор економічних наук, професор
ЧУХНО Анатолій Андрійович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри економічної теорії

кандидат економічних наук
КОВАЛЕНКО Олена Миколаївна,
Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, доцент кафедри економіки та прикладної математики

Захист відбудеться «08» квітня 2010 р. о «14-00» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.03 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 317.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «04» березня 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Фукс А.Е.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Необхідність у теоретичному дослідженні інформаційного сектору обумовлена низкою міркувань. По-перше, однією з ключових проблем трансформації національної економічної системи є встановлення нормативних принципів її функціонування з урахуванням позитивного аналізу фундаментальних тенденцій глобального економічного розвитку. Серед таких напрямів розвитку помітного значення набувають процеси факторіальних перетворень індустріально розвинених систем, викликані зростанням ролі інформації в економічній діяльності.

По-друге, консервативність наукового економічного мислення, штучне обмеження аналізу як у разі формулювання предмета, так і у визначенні методів та інструментів економічних досліджень нівелюють значимість теоретичних висновків у процесі опрацювання економічних реформ. Зокрема, програми економічної політики в Україні не враховують того факту, що початок переходу до постіндустріального суспільства відбувається лише в економічно розвинених державах, а більшість країн світового співтовариства до цього часу перебувають на етапі становлення і розвитку індустріального виробництва. Цим обумовлено теоретичний пошук шляхів переходу до інформаційної економіки за одночасного зростання індустріальної складової розвитку. Акцентування уваги виключно на одній зі складових, а саме – програмі індустріалізації або формуванні інформаційного сектору, за сучасних умов недоцільно. Адже, з одного боку, побудова інформаційного суспільства неможлива без ефективного функціонування індустрії, яка задовольняє більшість потреб суспільства, а моделі індустріалізації в теоріях «наздоганяючого розвитку» виявили свою неспроможність ще у 60-70-ті роки ХХ ст.

Аналіз економічної думки свідчить про неоднорідність формулювання основних проблем інформаційного сектору в процесі економічних перетворень. Це пов'язано із поступовим проникненням інформаційної діяльності в усі сфери людської взаємодії, що вже на даному етапі розвитку суспільства робить досить умовним виокремлення інформаційного сектора економіки. В своїх роботах С. Вовканич, О. Вершинська, Е. Тоффлер доводять теоретичну умовність категорії інформаційний сектор і наголошують на необхідності цілісного дослідження інформаційної діяльності з виробництва, обробки та поширення інформації. Теоретики постіндустріального розвитку К. Прохалад, С. Перік, П. Дракер обґрунтовують використання терміну інформаційний сектор методологічною необхідністю, яка пов'язана із виокремленням рушійних сил постіндустріальної трансформації. Розробці концепцій і моделей інформаційного суспільства присвячено багато фундаментальних досліджень таких видатних учених, як: Д. Белл, Д. Блюменау, Р. Баран, В. Базилевич, В. Бугорський, Н. Вінер, К. Вальтух, С. Вовканич, О. Вершинська, Л. Вінарик, В. Геєць, П. Дракер, С. Дятлов, А. Демін, В. Дубницький, К. Ерроу, Г. Живоронкова, Ю. Зайцев, Т. Затонацька, В. Іноземцев, М. Ковалев, М. Кастельс, К. Келлі, К. Кларк, А. Колодюк, Дж. Лодон і К. Лодон, Й. Масуда, Л. Мельник, Ф. Махлуп, В. Мунтіян,

М. Макарова, Р. Нельсон, Р. Ніжегородцев, Р. Нолан, М. Порат, К. Прохалад, С. Перік, В. Плєскач, І. Пєньков, В. Савчук, О. Ступницький, Д. Стіглер, К. Сохней, М. Портер, Е. Тоффлер, Ф. Уєбстер, А. Чухно, К. Шеннон, Й. Шумпетер та інші. Основоположники і продовжувачі концепції постіндустріального розвитку й інформаційної економіки в своїх працях досліджували роль інформації і знань у суспільному розвитку, аналізували соціально-економічні наслідки технологічної революції, способи інформаційного виробництва. Однак в теоретичному аспекті більшість питань залишаються невирішеними і відсутні загальноприйнята методологія оцінки розвитку інформаційної економіки, методи й інструменти регулювання процесів постіндустріальної трансформації, недостатньо уваги приділяється дослідженню процесів становлення та розвитку інформаційного сектору як фактора постіндустріальної трансформації.

На сучасному етапі постала нагальна потреба у дослідженні інформаційного сектору як фундаментальної рушійної сили трансформації економічної системи. Інформаційний сектор як частина економічної системи включає інформаційну діяльність з виробництва, обробки і поширення інформації та може розглядатись як першооснова формування нового типу суспільних зв'язків. Таким чином, піднесення ролі і розкриття місця інформаційного сектору обумовлює можливість трансформації економічної системи у постіндустріальному періоді на інформаційну економіку. На теперішній час не досягнуто єдності в питаннях обґрунтування основних напрямів розвитку інформаційного сектору в трансформаційній економіці України у зв'язку з обмеженістю окремих теорій ринкового господарства у розв'язанні проблем перехідної економіки і через складність визначення достовірних методів аналізу трансформаційної кризи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри політичної економії обліково-економічних факультетів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темою «Закономірності і особливості становлення нової економічної системи в Україні» (номер державної реєстрації 0101V002949).

У межах цієї теми автором у розділі дисертаційного дослідження «Перспективи розвитку інформаційного сектору в економічній системі України» розкриваються становлення інформаційного сектору в процесі трансформації економіки України і характеризується інформаційне забезпечення інфраструктури елементів ринку як фактора забезпечення цільових пріоритетів трансформації економіки України.

Мета і задачі дослідження. Основною метою дисертаційної роботи є обґрунтування концептуальних засад становлення інформаційного сектору в трансформаційній економіці України.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити сукупність методологічних принципів і теоретичних підходів, за

допомогою яких аналіз інформаційного сектору буде найбільш релевантним до реальних процесів трансформації економіки України;

- обумовити сутність, роль і місце інформаційного сектору в економічній системі суспільства;
- сформулювати систему ціннісних параметрів процесів відтворення інформаційного сектору економіки;
- виявити найбільш загальні та значимі детермінанти, які зумовлюють сучасні тенденції інформаційного сектору в національних економічних системах, і з'ясувати їх вплив на розвиток інформаційного сектору в трансформаційній економіці України;
- обґрунтувати специфіку розвитку інформаційного сектору в трансформаційній економіці України;
- охарактеризувати основні напрями розвитку інформаційної економіки в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні процеси, пов'язані зі становленням і розвитком інформаційного сектору в трансформаційній економіці України.

Предметом дослідження є закономірності впливу інформації як системи упорядкованих знань на становлення інформаційного сектору та трансформацію економічних відносин виробництва, обміну, розподілу і споживання.

Методи дослідження. При визначенні методологічних принципів формування інформаційного сектору в економічних системах трансформаційного типу широко використано нормативні та позитивні методи дослідження. При дослідженні становлення і розвитку інформаційного сектору економіки в процесі розвитку постіндустріальних економічних систем використовувались методи аналізу та синтезу, принципи формальної логіки, статистичні методи тощо. Формулювання стратегії розвитку інформаційного сектору в економічній системі України спирається на системні синергетичні підходи.

Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення економічної теорії і перш за все теоретичні дослідження постіндустріального суспільства, формування інформаційного сектору та трансформації економічних систем. Концептуальна база роботи представлена твердженням про природу інформації, способи її виробництва та розподілу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти, статистичні та аналітичні матеріали органів влади України та міжнародних організацій, вітчизняні та зарубіжні монографії, періодичні видання тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності інформаційного сектору, його впливу на формування та розвиток постіндустріального суспільства, а також на процеси трансформації економіки України.

Вперше:

- розкрито сутність інформації як системи упорядкованих знань, якій притаманні властивості суспільного блага і товару, що дозволило висунути й аргументувати гіпотезу про ендогенний характер факторів, які перешкоджають сталому конкурентному розвитку інформаційного сектору економіки;

- аргументовано структуру ціннісних параметрів процесів відтворення інформаційного сектору в економічній системі суспільства, що дозволило сформулювати визначення вартості інформації як частини економічної ренти, яку необхідно сплатити власнику інформації для збереження способу поєднання факторів виробництва;

отримало подальший розвиток:

- обґрунтування закономірностей становлення постіндустріальних економічних систем, методологія дослідження тенденцій інформаційного сектору та його впливу на специфіку формування нового типу економічної системи;

- систематизація етапів розвитку теоретичних концепцій інформаційної економіки, характеристика методологічних тенденцій, що полягають у раціональному синтезі всіх наявних підходів для обґрунтування проблематики постіндустріального суспільства;

- визначення класифікаційного критерію постіндустріальної економіки, в основу якого покладено авторський підхід про взаємозв'язок домінуючих факторів виробництва та спосіб їх поєднання;

- методика оцінки диспропорцій розподілу інформації в процесі постсоціалістичної трансформації економіки України та встановлення рівня впливу інформаційної асиметрії на деформацію функціональної структури економічного розвитку;

удосконалено:

- категоріальний апарат теорії постіндустріальної економіки способом уточнення сутнісної форми інформаційної економіки як стадії розвитку економічної системи постіндустріального типу, за якої інформація є домінуючою компонентою факторіальної структури виробництва, а інформаційний сектор превалює в галузевій структурі економіки;

- модель розвитку інформаційного сектору економіки на державному рівні.

Основні наукові результати дослідження, що виносяться на захист, є особистим авторським внеском у розробку обраної теми дисертаційної роботи.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів дослідження інформаційного сектору в трансформаційній економіці полягає в тому, що вони

можуть використовуватись у процесі державного регулювання інформаційно-комунікаційної діяльності, зокрема, у ході формування та реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки в Україні, розробки нормативно-правової бази, вибору інструментів державної підтримки вітчизняних суб'єктів інформаційно-комунікаційної діяльності.

Розроблена модель розвитку інформаційної економіки на державному рівні знайшла своє відображення у підготовці рекомендацій засідання круглого столу на тему «Вплив політичних циклів на економічне зростання» (м. Львів, 12 грудня 2008 р.), зокрема, в аналітичних матеріалах і моніторингах, поданих до вищих органів влади, таких як Секретаріат Президента України (довідка № 1/31-31 від 04.12.09).

Отримані результати дисертаційного дослідження, а саме, практичні рекомендації до використання методу оцінювання науково-технічного потенціалу, можуть бути застосовані на різних рівнях управління: на національному і регіональному – для визначення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності окремих організацій; на рівні підприємств і наукових організацій – для підвищення ефективності управління власним науково-технічним потенціалом.

Отримані результати дослідження процесів становлення «електронного уряду» в Україні, під час якого обґрунтовані можливості і перспективи інформаційного забезпечення органів місцевого самоврядування, що дозволило оптимізувати процеси взаємодії органів влади з місцевою громадою і представниками бізнес-кіл, стали базовими в обґрунтуванні методів та інструментів інформаційного забезпечення економічної політики Броварської міської ради (довідка № 2 – 17/3034 від 04.12.09).

Результати прикладного характеру (одержані під час дослідження організаційно-економічних механізмів розробки загальних тенденцій інформаційного сектору в постіндустріальних економічних системах і специфіки його формування в Україні, методів і інструментів інформаційного забезпечення ринкової інфраструктури) – запроваджуються на ТОВ «Комплекс Агромарс» для розробки стратегічного розвитку підприємства й оптимізації діяльності на внутрішньому та зовнішньому ринках (довідка № 3455 від 08.12.09).

Окремі положення і висновки дисертаційної роботи, а саме, модель розвитку інформаційної економіки на державному рівні, система ціннісних параметрів процесів відтворення інформаційного сектору економіки, а також рекомендації до основних напрямів розвитку інформаційної економіки в Україні використані Національним агентством з питань підготовки і проведення в Україні фінальної частини Чемпіонату Європи 2012 року з футболу під час опрацювання Державної цільової програми підготовки і проведення в Україні фінальної частини Чемпіонату Європи 2012 року з футболу (довідка № 12/10 від 02.10.09).

Одержані теоретичні результати впроваджують у навчальний процес у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» під час викладання дисциплін

«Основи економічної науки», «Політична економія», «Економічна теорія» і «Трансформаційна економіка» (довідка від 04.12.09) та в Академії муніципального управління у ході викладання дисциплін «Економічна теорія», «Політична економія», «Трансформаційна економіка» (довідка від 03.12.09).

Апробація результатів дисертації. Положення і висновки дисертаційного дослідження доповідались на наукових і науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема, тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Теория и практика предпринимательской деятельности» (м. Сімферополь, 2007); матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальные проблемы и перспективы развития экономики» (м. Алушта, 2007); тези доповідей П'ятої (ювілейної) Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених «Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність і тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2008); матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів, докторантів «Менеджмент предпринимательской деятельности» (м. Сімферополь, 2008); матеріали Науково-практичної конференції з міжнародною участю «Європейські орієнтири муніципального управління» (м. Київ, 2008); збірка записок з аналізу політики Міжнародного центру перспективних досліджень спільно з Варшавським інститутом публічних справ (м. Київ, 2008); матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Збалансований (сталий) розвиток: теоретичні та практичні аспекти» (м. Київ, 2009); матеріали засідання круглого столу на тему «Вплив політичних циклів на економічне зростання» (м. Львів, 2009); матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Удосконалення механізмів державного управління і місцевого самоврядування» (м. Київ, 2009).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 6,43 друк. арк., з яких 6,43 друк. арк. належать особисто автору, у тому числі 7 – у наукових фахових виданнях, 12 – в інших виданнях.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 175 сторінок комп'ютерного тексту. У тексті дисертації розміщено 27 таблиць на 15 сторінках; 30 рисунків на 17 сторінках; 3 додатки на 6 сторінках; список використаних джерел містить 269 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкриваються актуальність теми дослідження, рівень наукової розробленості, мета, предмет, задачі, наукова новизна, практичне значення одержаних результатів.

У **розділі 1** «Теоретико-методологічні основи формування інформаційного сектору в економічних системах трансформаційного типу» виявлені сучасні підходи вітчизняних і

зарубіжних учених до визначення сутності понять «інформація», «інформаційний сектор», з'ясовано якими способами інформація в трансформаційних економіках може стати визначальним фактором суспільного розвитку і посісти провідне місце в процесі виробництва суспільного продукту.

Інформація як фактор розвитку суспільства почала розглядатись у наукових працях з 50-60-х років ХХ ст. Д. Беллом, який започаткував концепцію постіндустріального суспільства. На думку автора, з виникненням цієї теорії розпочинається новий етап у наукових дослідженнях, присвячених вивченню і обґрунтуванню інформації як основного фактора суспільного розвитку. Проаналізовано визначальні етапи становлення теорії інформації, роль і місце інформації в процесі виробництва суспільного продукту, розглянуто головні концепції економічного розвитку суспільства та еволюцію теорії інформації.

Теоретичні концепції економічного розвитку суспільства відображають зміну поглядів економістів на пріоритетність різних факторів виробництва у процесі виробництва суспільного продукту. Проте на різних етапах еволюції економічної думки теоретичні концепції економічного розвитку суспільства розглядались, з одного боку, без чітко виражених теоретичних узагальнень, а з іншого – як теоретичні розробки, які можна використовувати лише для дослідження окремих проблем економічної теорії. Враховуючи це, автор доводить необхідність розгляду етапів розвитку економічної думки в контексті пріоритетних факторів виробництва в економічній теорії. Чотирифакторна класифікація елементів виробництва (праця, капітал, земля, підприємницькі здібності) в економічній науці тривалий час вважалась класичною і завершеною. Однак на кожному етапі розвитку суспільства під впливом науково-технічного прогресу відбуваються зміни у виробництві: змінюються способи виробництва, основні ресурси, типи виробничої діяльності й економічної організації, базові технології, головні сектори економіки, типи виробництва, організаційна структура, основні професії. Ці перетворення ведуть до трансформації економічної системи. Досконала інформація як задана величина у побудові економічних моделей викликала бурхливу полеміку, в результаті якої було сформульовано теорію інформації, що відповідно обумовило необхідність включення фактора інформації до чотирифакторної моделі розподілу суспільного продукту. У роботі доведено, що підвищення ролі й значення інформації в суспільному житті сприяло виокремленню інформаційної діяльності в самостійну галузь знань. Інформація – сукупність даних, які характеризують різноманітність факторів реальної дійсності. В процесі виробництва інформація перетворюється на товар, який має споживну і мінову вартість. Інформація стає домінуючим чинником серед факторів виробництва, перестає бути безкоштовним товаром, враховуючи попит на неї. Завдяки інформації відбувається соціально-технологічна трансформація індустріального суспільства. Процеси виробництва, обробки, споживання інформації змінили уявлення про можливості продуктивних сил, постала необхідність у

задоволенні інформаційних потреб суспільства.

Автором розглянуто інформаційну економіку на макрорівні, а саме, традиційне виробництво і виробництво в умовах інформаційної економіки. Як показано в табл. 1, різниця між традиційними інструментами і методами виробництва і виробництва в умовах інформаційної економіки досить значна. Інформаційна система стає не допоміжною структурою для основної діяльності фірми, а основним фактором у визначенні конкурентоспроможності підприємств.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційних інструментів і методів виробництва і виробництва в умовах інформаційної економіки

Традиційне виробництво	Виробництво в умовах інформаційної економіки
Реальна економіка	Віртуальна. Економіка в мережі Інтернет
Використання комп'ютерів у сфері документообігу, обліку, науково-дослідницькій діяльності, конструкторських розробках	Взаємопов'язані автоматизовані робочі місця, що підключені до мережі Інтернет
Мокра печатка і власноручний підпис	Електронний цифровий підпис
Використання готівки і традиційних банківських переказів	Електронні гроші
Сегментація споживачів або орієнтація на масового споживача	Орієнтація на задоволення індивідуальних потреб споживачів. Створення спільної цінності
Попит відповідає пропозиції. Ціна – стабілізуючий фактор. Попит прогнозується виробником	Попит і пропозиція обумовлюють формування унікального досвіду споживача відповідно до його потреб
Виробник передає споживачеві інформацію	Споживачі об'єднуються в спільноти, ініціюють діалог між собою
Професійні знання і досвід	Неперервний процес навчання протягом життя
Капіталомісткість, енергомісткість, матеріаломісткість	Залучення інтелектуальної праці, знань

Постіндустріальне суспільство охоплює більш тривалий період становлення, у той час як інформаційне суспільство пов'язане з періодом інформатизації. Процес розвитку інформаційного

суспільства може відбуватись без заміщення постіндустріального суспільства. Зміни в економічній і соціальній сферах потребують переосмислення значення інформаційної економіки під час створення суспільного продукту. Інформація посіла домінуюче місце в постіндустріальному суспільстві чим сприяє формуванню інформаційної економіки.

У роботі доведено, що в інформаційній економіці суспільна цінність блага визначається властивістю інформації, яка підлягає обробці, споживається і являє собою кінцевий продукт, якому притаманна корисність, що одержує споживач в результаті використання інформації. Інформація, незважаючи на її характеристики як суспільного блага, розглядається як благо унікальне: 1) інформація як благо не має властивості рідкості, яку мають матеріальні блага; 2) інформація, яка створюється в умовах товарного виробництва, може виступати об'єктом власності й обміну, в цій якості може обмежуватись правами власності на неї. На тому ж рівні, на якому існує нескінченність можливостей виявлення фактів реальної дійсності, можна спостерігати появу інформації про такі факти. Результатом прикладання людської праці, за теорією Маркса–Рікардо, є товар. Таким чином, у процесі виробництва інформаційного продукту формується нова властивість товару – рідкість. Це означає, що інформація в процесі виробництва стає повноцінним товаром із споживною і міноюю вартістю.

Згідно з таким підходом автор провів систематизацію властивостей інформації як системи упорядкованих знань, що суперечить набутих в процесі виробництва властивостями, яка має ознаки суспільного і приватного блага. Саме ця суперечність гальмує розвиток інформаційного сектору в трансформаційній економіці. Інформація не зникає у разі споживання, а може застосовуватись багаторазово. Інформаційні продукти зберігають інформацію, яка в них міститься, незалежно від того, яку кількість була використана. Інформація з часом підлягає моральному зносу, оскільки цінність інформації характеризується такими характеристиками, як своєчасність, важливість, корисність, повнота розкриття, достовірність, доступність. Виробництво інформації, на відміну від матеріальних благ, потребує докладання значних витрат у момент створення. Копіювання (тиражування) інформації вимагає менших витрат, ніж виробництво інших благ.

Ціноутворення на інформаційні продукти, як і на інші товари, залежить від попиту і пропозиції. Попит на інформаційні продукти визначається переважно неціновими факторами, такими як ризик, новизна, достовірність, повнота. Оскільки інформаційні продукти є індивідуалізованими для кожного окремого споживача, отже, ціна, яку він готовий платити за інформацію, буде різною, залежно від таких чинників, як швидкість отримання, корисність, конфіденційність.

У розділі також розглядається методологічна основа інформаційної економіки. У зв'язку з недостатнім розвитком інформатизації суспільства перехід до постіндустріальної економіки почався лише кілька десятиліть назад. Розроблені теоретико-методологічні підходи до визначення

інформаційної економіки дозволяють дійти висновку, що інформаційна економіка – це етап розвитку постіндустріальної економіки, в якій інформація виступає головним фактором виробництва.

У розділі 2 «Становлення і розвиток інформаційного сектору економіки в процесі розвитку постіндустріальних економічних систем» проведено науковий аналіз факторів, які позитивно впливатимуть на соціально-економічний розвиток в умовах становлення інформаційної економіки, а саме: нормативно-правові, що забезпечують правове регулювання інформаційного ринку, формування бази регулювання відносин в інформаційній сфері; технологічні – розвиток інформаційної інфраструктури, зникнення залежності інформаційного ринку від імпорту інформаційних товарів і послуг; соціальні – еволюція людського потенціалу, створення умов для розвитку підприємств. Інформаційна діяльність є важливим елементом ринкових відносин. Інформаційний ринок – це відносини між виробниками і фізичними або юридичними особами з питань купівлі-продажу інформаційних товарів і послуг. Розвиток інформаційних технологій сприяє швидкому зростанню сфери інформаційних послуг.

У роботі проаналізовані наявні суттєві системні перешкоди на шляху впровадження інформаційної діяльності в Україні: недосконалість державної програми соціально-економічного розвитку в умовах переходу до інформаційної економіки; відсутність фінансування інформаційної інфраструктури. Разом з тим в Україні існують передумови для розвитку інформаційної економіки, чому сприяє попит на інформацію. За сучасних умов імпорт та експорт інформаційно-комунікаційних товарів і послуг в Україні демонструє тенденцію до зростання; підвищується частка нових інформаційних продуктів у послугах ВВП; спостерігається масове поширення в Україні засобів зв'язку.

У роботі використано сучасні методи комплексного дослідження економічних систем, які дозволяють проаналізувати можливості розвитку інформаційної економіки, зважаючи на такі критерії, як застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі господарської діяльності. На нашу думку, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій повинен мати законодавче підґрунтя. З розвитком технологій також постає потреба у підготовці кваліфікованих кадрів, які зможуть працювати в інформаційному секторі економіки.

Проведено дослідження розвитку інформаційно-комунікаційних технологій з урахуванням технологічного прогресу країн. Україна в світових рейтингах займає останні позиції, однак за останні п'ять років набула тенденції до зростання за всіма показниками.

Зазначається, що формування інформаційної економіки – це результат об'єктивної необхідності переходу до нової постіндустріальної організації соціально-економічної системи на основі використання сучасних інформаційних, телекомунікаційних і інтелектуальних можливостей з метою підвищення ефективності порівняно з матеріальним виробництвом

індустріального суспільства.

Формування інформаційної економіки географічно відбувається вкрай нерівномірно. Інформаційна складова стала основою процесу економічно розвинутих країн, що посилює їхні позиції у світі і водночас поглиблює інформаційну нерівність між країнами. Нерівномірний розвиток інформаційної економіки в різних країнах призводить до явища, яке в наукових доробках дістало назву «цифровий розрив». «Цифровий розрив» – це наслідок соціально-економічної нерівності всередині окремих країн і між різними країнами, що пов'язано з нерівномірним доступом до інформаційно-комунікаційних технологій.

Процес становлення нової економічної системи залежить і від трансформації продуктивних сил. Інформаційно-комунікаційні технології охоплюють всі види людської діяльності, під впливом яких значно змінюється процес функціонування економічних суб'єктів, що призводить до трансформації соціально-економічних інститутів.

Значення знань у сучасному суспільстві за останні роки підвищилося. Знання є визначальним фактором інформаційного суспільства. Отже, держава повинна вживати відповідні заходи зі стимулювання і генерування знань для окремих суб'єктів на основі прав інтелектуальної власності, надавати субсидії, а також повністю або частково фінансувати науково-дослідні та дослідницько-конструкторські роботи.

У майбутньому людство не зможе забезпечувати сталий розвиток суспільства без високого рівня інформатизації. Перехід до інформаційного суспільства передбачає суттєву зміну всієї економічної системи суспільства і держави, оскільки інформаційний сектор набуває дедалі більшого значення. Важливість розвитку інформаційного сектору для національних господарств підтверджується тим, що європейські країни на даний час реалізують комплексну і масштабну програму «Європейське інформаційне суспільство 2010», метою якої є вирішення проблем зайнятості за рахунок створення нових робочих місць у секторах інформаційних послуг, електронної промисловості, інформаційно-комунікаційних технологій. Одним із ключових моментів такого розвитку стають інвестиції в інформаційну економіку.

Розглянувши показники, які впливають на рівень прогресу інформаційної економіки, можна зазначити, що ці дані розраховуються з урахуванням технологічного розвитку країн. Політика держави має бути спрямована на зменшення «цифрового розриву» між забезпеченими регіонами інформаційно-комунікаційними технологіями і незабезпеченими, а також між групами населення за рівнем дохідності.

Також у розділі розглянуто ціноутворення на інформаційні продукти, яке, як і на інші товари, залежить від попиту і пропозиції. Попит на інформаційні продукти визначається такими неціновими факторами, як ризик, новизна, достовірність, повнота. Оскільки інформаційні продукти є індивідуалізовані для кожного окремого споживача, ціна, яку він готовий платити за

інформацію, буде різною залежно від таких факторів, як швидкість отримання, корисність, конфіденційність. На ринку інформаційних товарів і послуг споживачами керує бажання знизити ризики невизначеності, підвищити можливість самостійно приймати рішення, тоді як торгівці ринку ставлять за мету відшкодувати витрати на створення інформації й отримати прибуток. У зв'язку з цим ціну інформації визначають як економічну ренту, оскільки кількісно економічна рента є різницею між реальною ціною рідкісного ресурсу (інформації) і тією мінімальною ціною, яку необхідно сплатити, щоб спонукати власника інформації продати її.

У розділі 3 «Концепція розвитку інформаційного сектору в економічній системі України» розкривається ринок інформаційних товарів і послуг як сукупність економічних, правових і організаційних відносин між постачальниками (продавцями) і споживачами (покупцями). Інформаційний ринок слід розглядати як окремий ринок, а не сукупність секторів. Дослідження ринку інформаційних послуг являє собою визначення динаміки розвитку, факторів розвитку, особливостей формування.

Передумовами виникнення інформаційного ринку можна вважати злиття телефонних і комп'ютерних систем, заміну електронними системами засобів оброблення і зберігання інформації, збільшення кількості користувачів серед домогосподарств, збереження інформації на базі комп'ютера, надання послуг у сфері дистанційної освіти.

Зважаючи на результати аналізу, до перешкод в ефективному становленні ринку інформаційних товарів і послуг в Україні можна віднести таке: відсутність економічної стабільності, недостатнє поширення споживання інформації домогосподарствами, непрозорість суб'єктів діяльності, міжобласний «цифровий розрив», відсутність держави як виробника на інформаційному ринку, недостатнє правове забезпечення, зависокі ціни на інформаційні товари та послуги, недостовірність зібраних даних, не відображення державною системою статистичної звітності реальної ситуації на ринку інформаційних послуг; недофінансування науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт.

У дисертаційному дослідженні доведено, що нова соціально-політична та економічна організація соціуму з високорозвиненою інформаційною і телекомунікаційною інфраструктурами забезпечує можливість ефективного використання інтелектуальних ресурсів для розвитку інформаційної економіки і фінансової інфраструктури загалом.

У роботі зазначено, що для українського ринку характерний розвиток електронної торгівлі, електронного обслуговування банківського сектору та розвиток електронного врядування. Саме ці елементи ринку мають стати ключовими факторами у забезпеченні цільових пріоритетів трансформації економіки України.

Вплив інтернет-ресурсів на банківський сектор обумовлений багатьма чинниками: лібералізацією фінансових ринків, глобалізацією, становленням нового типу суспільно-

економічних відносин інформаційного суспільства, розвитком інформаційної економіки. Впровадження «електронного уряду» в Україні сприятиме розробці національної стратегії комп'ютеризації, яка охопить ті сфери економічного й соціального життя країни, які забезпечуватимуть майбутнє її процвітання. Досвід Польщі у розбудові «електронного уряду» – надзвичайно важливий для України. Наш західний сусід вже сформував «електронний уряд» і забезпечив широке використання його можливостей. «Електронний уряд» – це концепція впровадження державного управління, що характерно для інформаційного суспільства, ґрунтується на можливостях інформаційно-комунікаційних технологій і цінностях відкритого громадянського суспільства і характеризується спрямованістю на потреби громадян, економічною ефективністю, відкритістю для громадського контролю та ініціативи.

«Електронний уряд» – це не лише технологічне рішення, а концепція здійснення управління державою, яка є необхідним елементом інформаційного перетворення суспільства з метою забезпечення інформаційної політики та у разі прогнозування розвитку економіки України на довгостроковий період.

На основі результатів дисертаційного дослідження обґрунтовано такі пропозиції щодо ефективної роботи «електронного уряду» в Україні: забезпечити надійність у користуванні інтернет-ресурсами і створити унікальний комп'ютерно-інтегрований банк інформації, який об'єднував би всі підсекції управління в Україні; створити надійні умови для надання інформаційних послуг з електронного врядування в секторі «уряд для бізнесу» G2B – система розподілу державних замовлень, електронних тендерів, налагодження контакту з податковими і митними службами, органами державної сертифікації та ліцензування, адміністраціями різних рівнів; G2C – «уряд для громадянина» – система соціальних послуг (пенсії, соціальні виплати, пільги), система комунальних та інформаційних послуг; G2G – «уряд для уряду» – електронна співпраця у митній, податковій сферах для досягнення ефективної взаємодії.

Зростання українського інформаційного ринку пов'язано з підвищенням ролі економічної та політичної інформації серед споживачів. Доступність інформації пов'язана зі свободою конкуренції як головною умовою успішного функціонування ринкової економіки.

У роботі доведено, що для розвитку інформаційно-комунікаційного сектору вкрай потрібні ґрунтовно розроблені єдина державна стратегія і законодавча база.

Враховуючи це, у даному дослідженні автором проаналізовано основні перешкоди на шляху розвитку інформаційного сектору і запропоновано конкретні заходи з їх подолання.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що виявляється в розробці теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій до

формування інформаційного сектору в трансформаційній економіці. Результати проведеного дослідження дають можливість зробити висновки і надати такі пропозиції:

1. Еволюція теорії інформаційної економіки проходила під впливом теоретичних досліджень проблем індустріального зростання, в структурі яких було сформульовано задачі теоретичного пошуку шляхів постіндустріального (суперіндустріального) розвитку. Сформовані в економічній теорії методологічні підходи дослідження постіндустріальної економіки дозволили обґрунтувати прогнози щодо трансформації індустріальних економічних систем у напрямі формування інформаційної економіки, в якій інформація виступатиме головним фактором виробництва. Сучасна методологія дослідження проблем інформаційної економіки передбачає використання разом з нормативним аналізом проблем виробництва, розподілу і споживання інформації, позитивних досліджень становлення і розвитку інформаційного сектору.

2. Кожному етапу економічного розвитку суспільства характерна власна структура продуктивних сил і економічних відносин, зміни в яких є рушійною силою трансформаційних процесів в економічній системі суспільства. В доіндустріальному суспільстві факторіальна структура виробництва представлена так: земля, праця, капітал; в індустріальному суспільстві – земля, праця, капітал, підприємництво; в постіндустріальному суспільстві – земля, праця, капітал, підприємництво та інформація. Отже, формування інформаційної економіки – це результат об'єктивної необхідності переходу до нової постіндустріальної організації соціально-економічної системи, яка ґрунтується на використанні потенціалу розвитку інформаційного сектору.

3. Визначення місця і ролі інформації в економічній системі суспільства залежить від обраної концептуальної позиції стосовно природи інформації, інтелектуальних можливостей її систематизації та обробки, а отже, і симетричності розподілу в суспільстві системи упорядкованих знань. В основі теорії інформації лежить концептуальне бачення природних і набутих у процесі виробництва властивостей такого специфічного блага, як інформація. Характер інформації залежить від способу її включення до економічних процесів і варіюється в достатньо широких межах – від блага суспільного до приватного і від блага проміжного споживання до кінцевого блага. Теоретичні обґрунтування характерних рис інформації (повнота, достовірність, адекватність, якість тощо) дозволили висунути концептуальну гіпотезу про вартість інформації як складову економічної ренти, яку необхідно сплатити власникам факторів виробництва для збереження способу поєднання цих факторів. Такий підхід дозволив сформулювати структуру ціннісних параметрів процесів відтворення інформаційного сектору в економічній системі суспільства, визначити принципові підходи до ціноутворення на ринку інформації.

4. Підвищення ролі і значення інформації в суспільному житті сприяло формуванню особливого виду діяльності, що пов'язаний з виробництвом, обміном та розподілом інформаційних товарів і послуг. Інформаційний сектор економіки характеризує сукупність

суб'єктів господарювання, діяльність яких спрямована на збирання, систематизацію та обробку інформації, виробництво та розподіл інформаційного продукту. Інформація домінує і серед факторів виробництва, які формують передумови соціально-технологічної трансформації індустріального суспільства. Процеси виробництва, обробки, споживання інформації змінюють уявлення не тільки про потенціал продуктивних сил, а й формують власний ринок, спрямований на задоволення інформаційних потреб суспільства.

5. Визначені в дисертації природні властивості інформації як системи упорядкованих знань входять у суперечність із набутими під час виробництва властивостями, що обумовлює внутрішню суперечність інформації як специфічного товару, який має ознаки суспільного і приватного блага. З огляду на теорію прав власності, визначені суперечності інформації безпосередньо впливають на процеси відтворення інформаційного сектору.

6. Аргументовані суперечності процесів відтворення інформаційного сектору виявляються у нерівномірності розвитку як на міжнародному, так і регіональному рівнях. Відповідно до отриманих в ході дисертаційного дослідження результатів порівняльного емпіричного аналізу масштаби інформаційного сектору залежать від рівня індустріального розвитку. Перехід до постіндустріального суспільства розпочався лише у найбільш розвинених країнах, а більшість країн світового співтовариства перебуває лише на етапі становлення індустріального виробництва, що унеможливує зростання інформаційного сектору. Цим пояснюються регіональна нерівномірність у формуванні інформаційного сектору в Україні. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій відбувається у великих містах. Україна суттєво поступається західним країнам у сфері інформатизації суспільства, поглиблюється її залежність від країн-лідерів за розвитком інформаційного сектору. Формалізація основних напрямів політики забезпечення розвитку інформаційного сектору перетворила загальну інформатизацію України на показники комп'ютеризації окремих установ.

7. Можливості ринкового саморегулювання процесів становлення і розвитку інформаційного сектору значно обмежені, що обумовлює необхідність посилення ролі держави. Зважена економічна політика розвитку інформаційного сектору за одночасного зростання індустріальної складової дозволить національній економіці посісти належне місце у світових господарських зв'язках. Серед найбільш значимих напрямів такої політики слід визначити розширення державної підтримки фундаментальної і прикладної науки, інноваційних досліджень і розробок, створення умов для їх комерційної реалізації (з державною підтримкою розподілу інноваційних ризиків).

8. Розвиток і регулювання інформаційного ринку підпорядковуються загальним тенденціям, однак інформація – це специфічний товар і вимагає нових підходів до оцінки ефективності її виробництва і регулювання інформаційного ринку з боку держави. Головною

умовою прогресу інформаційного сектору в Україні має стати стратегічна програма розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Держава зобов'язана створити умови, за яких могли б співпрацювати державні і комерційні установи в напрямі забезпечення розвитку інформаційних технологій. Держава може впливати на соціальний рівень: підвищувати кваліфікацію спеціалістів в інформаційно-комунікаційному секторі, забезпечувати рівний доступ громадян до інформаційних ресурсів, усунути інформаційну асиметрію, підвищувати інформаційну культуру.

9. На українському ринку швидкими темпами розвивається електронна торгівля та електронне обслуговування банківського сектору. Можна стверджувати, що в найближчі два-три роки можливість обслуговуватись через мережу Інтернет стане невід'ємною складовою класичних банківських послуг. Шляхами розв'язання проблем на державному рівні може стати: розробка та вдосконалення нормативно-правової бази з метою забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних банківських технологій в Україні; необхідність системного і послідовного впровадження функціональних принципів управління інформаційно-комунікаційною банківською діяльністю; створення високоефективної системи інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження новітніх методів передачі та обробки інформації в усіх сферах людської діяльності, забезпечення якнайшвидшої інтеграції України до світового інформаційного простору.

10. Активізація інформаційної діяльності уряду та підвищення його ефективності нерозривно пов'язані з наданням послуг у трьох напрямках: «уряд для уряду», «уряд для бізнесу» та «уряд для громадянина». Україна потребує поліпшення якості життя громадян способом впровадження інформаційних технологій у сферу надання електронних послуг врядування на місцевому рівні, що є передумовою формування в Україні «електронного уряду». Для підвищення ефективності функціонування апарату електронного державного управління необхідно напрацювати стратегію комп'ютеризації України, створити надійну мережу доступу до інтернет-ресурсів для широкого надання інформації громадянам, запровадити взаємодію між посадовцями і громадянами через урядовий портал, що б уможливило згуртування людей, уніфікацію прикладних систем, пришвидшення процесів з поліпшення надання послуг і співпрацю з виборцями.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Тищенко М. П. Інформаційна економіка як ресурс формування нового типу виробництва і обміну / М. П. Тищенко // Теорії мікро-макроекономіки : зб. наук. праць проф.-викл. складу і аспірантів Академії муніципального управління. Вип. 27. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2007. – С. 208-212. – 0,30 друк. арк.
2. Тищенко М. П. Создание цепочки ценностей в контексте информационной

економики / М. П. Тищенко // Экономика Крыма. – 2007. – № 20. – С. 16-18. – 0,23 друк. арк.

3. Тищенко М. П. Становлення інформаційної економіки – закономірний процес соціально-економічного розвитку / М. П. Тищенко // Теорії мікро-макроекономіки : зб. наук. праць проф.-викл. складу і аспірантів Академії муніципального управління. Вип. 28. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2008. – С. 126-138. – 0,6 друк. арк.

4. Тищенко М. П. Електронний бізнес в інформаційній економіці / М. П. Тищенко // Теорії мікро-макроекономіки : зб. наук. праць проф.-викл. складу і аспірантів Академії муніципального управління. Вип. 29. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2008. – С. 57-64. – 0,44 друк. арк.

5. Тищенко М. П. Становлення інформаційної економіки як закономірний процес соціально-економічного розвитку / М. П. Тищенко // Теорії мікро-макроекономіки : зб. наук. праць проф.-викл. складу і аспірантів Академії муніципального управління. Вип. 30. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2008. – С. 94-101. – 0,36 друк. арк.

6. Тищенко М. П. Теоретичні аспекти формування інформаційного сектору в трансформаційній економіці / М. П. Тищенко // Теорії мікро-макроекономіки : зб. наук. праць проф.-викл. складу і аспірантів Академії муніципального управління. Вип. 32. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2009. – С. 220-228. – 0,56 друк. арк.

7. Тищенко М. П. Становлення інформаційного сектору в процесі трансформації економіки України / М. П. Тищенко // Теорії мікро-макроекономіки : зб. наук. праць проф.-викл. складу і аспірантів Академії муніципального управління. Вип. 33. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2009. – С.240-247. – 0,56 друк. арк.

В інших виданнях:

8. Тищенко М. П. Перспективи розвитку підприємницької діяльності в мережі Інтернет / М. П. Тищенко // Теория и практика предпринимательской деятельности : материалы Второй Междунар. науч.-практ. конф. ученых и специалистов. – Симферополь : Таврический нац. ун-т им. В.И. Вернадского, 2007. – С. 119-120. – 0,18 друк. арк.

9. Тищенко М. П. Інформаційна економіка в суспільно-економічних відносинах України / М. П. Тищенко // Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины: Материалы VI Междунар. науч.-практ. конф. (Алушта, 4-6 октября 2007). – Симферополь, 2007. – С. 58. – 0,05 друк. арк.

10. Тищенко М. П. Проблеми становлення інформаційної економіки / М. П. Тищенко: зб. тез доповідей на П'ятій (ювілейній) Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації»]. Ч. 2. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – С. 358-360. – 0,12 друк. арк.

11. Тищенко М. П. Трансформація факторів виробництва при переході до інформаційної

економіки / М. П. Тищенко // Менеджмент підприємницької діяльності : матеріали Шестой Всеукр. науч.-практ. конф. студентів, аспірантів, докторантів / Таврический нац. ун-т ім. В.И. Вернадського. – Симферополь : ДиАйПи, 2008. – С. 277-279. – 0,17 друк. арк.

12. Тищенко М. П. Сутність та теоретичні концепції інформаційної економіки / М. П. Тищенко // Європейські орієнтири муніципального управління : матеріали наук.-практ. конф. за міжнародною участю (м. Київ, 14 березня 2008 р.) Ч. 1. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2008. – С. 342-346. – 0,25 друк. арк.

13. Тищенко М. П. Проблеми й перспективи електронного уряду на місцевому рівні в Україні / М. П. Тищенко // Зб. записок з аналізу політики / Міжнар. центр перспективних досліджень (м. Київ), Institute of public affairs (Warsaw). – К., 2008. – С. 119-139. – 0,5 друк. арк.

14. Тищенко М. П. Інформаційно-комунікаційні технології банківського сектору та їх застосування на рівні місцевого самоврядування / М. П. Тищенко // Збалансований (сталій) розвиток: теоретичні та практичні аспекти : матеріали Всеукр. науч.-практ. конф. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2009. – С.83-88. – 0,3 друк. арк.

15. Тищенко М. П. Суть, місце і роль інформаційного сектору в економічній системі суспільства / М. П. Тищенко // Матеріали засідання круглого столу «Вплив політичних циклів на економічне зростання». – Львів : Арал, 2008. – С.49. – 0,19 друк. арк.

16. Тищенко М. П. Державне регулювання інформаційного сектору / М. П. Тищенко // Матеріали Всеукр. науч.-практ. конф. з міжнародною участю, 10 квітня 2009 р. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2009. – С. 241-242. – 0,12 друк. арк.

17. Тищенко М. П. Особливості формування дохідної частини місцевих бюджетів України / М. П. Тищенко // Наук. вісник Академії муніципального управління. – (Серія «Управління»). Вип. 2. Правові та фінансові механізми муніципального управління – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2007. – С. 214- 218. – 0,35 друк. арк.

18. Тищенко М. П. Суть та теоретичні концепції інформаційної економіки / М. П. Тищенко // Наук. вісник Академії муніципального управління. – (Серія «Економіка»). Вип. 5. Ч. 2: Інноваційні стратегії розвитку. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2008. – С. 241-251. – 0,55 друк. арк.

19. Тищенко М. П. Фактори виробництва в трансформаційній економіці / М. П. Тищенко // Наук. вісник Академії муніципального управління. – (Серія «Економіка»). Вип. 6. Інноваційні стратегії розвитку. – К. : Видавн.-поліграф. центр Академії муніципального управління, 2009. – С. 196-205. – 0,6 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Тищенко М.П. Інформаційний сектор в трансформаційній економіці. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2010.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних і практичних аспектів розвитку інформаційного сектору в трансформаційній економіці, визначенню методів, механізмів і основних напрямів його стимулювання.

Розкривається сутність, роль і місце інформації та інформаційного сектору в трансформації економічної системи суспільства. Здійснено аналіз факторів переходу до інформаційної економіки в процесі соціально-економічного розвитку провідних постіндустріальних країн світу. Визначаються ціннісні параметри процесів відтворення інформаційного сектору. Вказуються основні перспективи розвитку інформаційного сектору в економічній системі України. Обґрунтовується необхідність інформаційного забезпечення інфраструктури елементів ринку як фактора забезпечення цільових пріоритетів трансформації економіки України.

Ключові слова: інформація, інформаційний сектор, економічна теорія, фактори виробництва, інформаційна економіка, економічна система, трансформація економіки, ринок інформаційних товарів і послуг.

АННОТАЦІЯ

Тищенко М.П. Информационный сектор в трансформационной экономике. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – Экономическая теория и история экономической мысли. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2010.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических аспектов развития информационного сектора в трансформационной экономике, определению методов, механизмов и основных направлений его стимулирования. Повышение роли и значение информации в общественной жизни способствовали формированию особенного вида деятельности, который связан с производством, обменом и распределением информационных товаров и услуг. В основе теории информации лежит концептуальное виденье естественных и приобретенных в процессе производства свойств такого специфического блага, как информация. Информационный сектор экономики характеризует совокупность субъектов ведения хозяйства, деятельность которых направлена на сбор, систематизацию и обработку информации, производство и распределение информационного продукта.

Каждому этапу экономического развития общества присущи своя структура производительных сил и экономических отношений, изменения, которые выступают движущей силой трансформационных процессов в экономической системе общества. В доиндустриальном обществе факториальная структура производства представлена следующим образом: земля, труд, капитал; в индустриальном обществе – земля, труд, капитал, предпринимательские способности; в постиндустриальном обществе – земля, труд, капитал, предпринимательские способности и информация.

В работе рассматриваются современные подходы к определению сущности понятия «информация». Предложено рассматривать информацию как систему упорядоченных знаний на процессы трансформации экономических отношений производства, обмена, распределения и потребления.

Дается авторское определение понятия «информационный сектор». Информационный сектор как часть экономической системы включает в себя информационную деятельность производства, обработки и распространения информации, может рассматриваться как первооснова формирования нового типа общественных связей.

Раскрывается роль и место информационного сектора в трансформации экономической системы общества. Выделяются общие тенденции и специфика формирования информационного сектора в постиндустриальных экономических системах. Возможности рыночного саморегулирования процессов становления и развития информационного сектора значительно ограничены, что обуславливает необходимость усиления роли государства. Экономическая политика развития информационного сектора при одновременном росте индустриальной составляющей позволят национальной экономике занять надлежащее место в мировых хозяйственных процессах.

Развитие и регулирование информационного рынка подчиняется общим тенденциям, но информация – специфический товар и требует новых подходов к оценке эффективности ее производства и регулирования на информационном рынке со стороны государства. Главным условием развития информационного сектора в Украине должна стать стратегическая программа развития информационно-коммуникационных технологий. Государство обязано создавать условия, при которых могли бы сотрудничать государственные и коммерческие учреждения в направлении обеспечения развития информационных технологий. Государство должно влиять на социальный уровень: повышать квалификацию специалистов в информационно-коммуникационному секторе, обеспечивать равный доступ населения к информации, устранять информационную асимметрию, повышать информационную культуру.

В диссертации сделан анализ факторов перехода к информационной экономике в процессе социально-экономического развития ведущих постиндустриальных стран мира. Определены

ценностные параметры процессов воспроизводства информационного сектора. Указанные противоречия процессов воссоздания информационного сектора проявляются в неравномерности развития как на международном, так и на региональном уровнях. В соответствии с полученными в ходе исследования результатами сравнительно-эмпирического анализа можно сделать вывод, что масштабы информационного сектора зависят от уровня индустриального развития.

Раскрыты основные перспективы развития информационного сектора в экономической системе Украины. Обоснована необходимость информационного обеспечения инфраструктуры элементов рынка как фактора обеспечения целевых приоритетов трансформации экономики Украины.

Ключевые слова: информация, информационный сектор, экономическая теория, факторы производства, информационная экономика, экономическая система, трансформация экономики, рынок информационных товаров и услуг.

SUMMARY

Tyshchenko M.P. Information sector in transformation economy. – Manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree of the candidate of economical science, in the specialty 08.00.01 – Economical theory and history of economical thoughts. – SHEE «Vadym Hetman Kyiv National Economic University». – Kyiv, 2010.

The dissertation is devoted to the research of theoretical and practical aspects of development of information sector in transformation economy, defining of methods, mechanisms and main directions of stimulation.

Essence, role and place of information and information sector in economical transformation system of society is opened. The analysis transformation of factors in the information economy in the process of socio-economic development of leading postindustrial countries of the world is given. The valued parameters of reproduction processes of information sector are determined. The basic prospects of development of information sector in the economical system of Ukraine are determined. The necessity of the information support of infrastructure of market elements is grounded as a factor of providing of having a special purpose priorities of transformation of economy of Ukraine.

Key words: information, information sector, economic theory, factors of production, information economy, economic system, transformation of economy, market of information products and services.